

Posudek na bakalářskou práci Filipa El Ouriho „**Problém radikalizace mladých muslimů v akademické literatuře**“

Práce se zabývá společensky relevantním fenoménem radikalizaci mladých muslimů v Evropě. Žánrově se jedná o přehledovou stať, kterou autor vymezuje jako „žánrově hraniční“ (str. 7), někde na pomezí kompilace a komparativní studie. V souladu s tím si klade za cíl představit různé pohledy na fenomén radikalizace mladých muslimů v Evropě a přitom také porovnat různé přístupy jednotlivých autorů. Vlastní práce spočívá na analýze textů (pramenů) publikovaných v letech 2007 až 2019 (není úplně jasné zdůvodnění tohoto časového vymezení, leč částečně spadá do doby zrodu, vzestupu a pádu tzv. Islámského státu), které byly vybrány s pomocí klíčových slov („radikalizace“, „mladí muslimové“). Výsledkem práce je identifikace celkem tuctu možných dílčích – a v literatuře diskutovaných – vysvětlení (faktorů) radikalizace mladých evropských muslimů: třídní příslušnost, vztahy s majoritou (islamofobie), úroveň vzdělání, role státu (včetně tzv. války proti terorismu, proti-radikalizačních programů), externí (mezinárodní, nadnárodní) vlivy, otázka identity, rodina a mezigenerační vztahy, prostředí (věznice, předměstí, mešity), skupinová dynamika, internet, média (včetně mediálního obrazu islámu/muslimů), gender. Autor práce tyto faktory kriticky diskutuje, ukazuje systematicky na slabá místa každého daného vysvětlení, respektive naproti-argumenty dané vysvětlení zpochybňující (či na ambivalentnost působení daného faktoru, například podle Jessici Stern úroveň vzdělání sama o sobě nic nevysvětluje, ale v kombinaci s třídní příslušností/profesionálním úspěchem již ano). Pozitivně hodnotím také to, že autor je v závěru otevřený více-faktorovému vysvětlování daného fenoménu (a tedy možnosti jejich kombinace, protože se ve většině případů nevyklučují). Práci hodnotím celkově jako mimořádně kvalitní, dílčí komentáře proto mají sloužit spíše jako podněty do diskuse.

Dílčí komentáře:

1. Zaujala mě absence tématu radikalizace mladých evropských **konvertitů**, kteří se právě v posledních letech podle některých studií nad-proporčně objevují v řadách evropských radikálních či dokonce globálních teroristických organizací (ISIS). V České republice na tento fenomén upozorňuje kniha Tomáše Lindnera a Ondřeje Kundry „Můj syn terorista“. Čím by to mohlo být? Způsobem výběru vzorku textů?
2. Dále mě zaujalo, že nebyl identifikován **mladý věk**/životní fáze dospívání/rané dospělosti jako jeden z těch klíčových explanačních faktorů (když jde přímo o takto vymezené téma). Dále se dnes diskutuje (například Olivier Roy) téma protestní **sub-kultury mládeže**, kdy se salafismus/islámský radikalismus dnes jeví jako jedna z mála univerzálních protestních sub-kultur. Zdá se, že jde o módní, pro mladé atraktivní (proto tolik konvertitů) záležitost, o způsob, jak se odlišit, vymezit se proti autoritám.
3. Autor píše, že se články často věnují tématu v **kontextu jednotlivých evropských zemí** (Francie, Velká Británie, Španělsko, Nizozemí). Nejsou tedy výsledky získané analýzou zkoumaného fenoménu nezobecnitelné za hranice daného národního kontextu, kterého se analýza týkala (například mešity se ve Velké Británii nezdají být arénou radikalizace mladých muslimů, v Nizozemí a Španělsku ano)?

4. Některé **články (autoři) „sytí“ práci nad-proporčně více než jiné**, prolínají diskusí většiny faktorů radikalizace (Tahir Abbas, Jessica Stern).
5. Autor identifikoval výraznou **převahu teoretických či esejistických textů** nad empirickými. Často se tedy sice jedná o novější vědecké články, jež se však stejně odkazují na starší empirické studie (Sageman 2004, Krueger a Maleckova 2003). Nestála by ale převaha těch přehledových či teoretických článků za kritický komentář? Proč je tak málo původních empirických studií? V minulosti poznání fenoménu radikalizace/terorismu posouvaly spíše empirické studie (Mark Juergensmeyer, Robert Pape). Stejně jako reflexe národních kontextů by stálo za to reflektovat, jakými metodami se téma empiricky zkoumá, případně jaké metody tendují k jakému typu explanací.
6. Zajímavé, že se již nepoužívá výklad **frustrace plodící agresi**, spíše obecněji faktor **rozhořčení** jako mezičlánek/zprostředkující proměnná.
7. Osobně se na rozdíl od autora domnívám, že řada uvedených teoretických výkladů je vzájemně **rozporná**, vylučující se a nelze je zkombinovat (rodina – konzervativní náboženská výchova, nebo naopak disfunkční rodina a spíše „bezbožní“ rodiče; slabá autorita rodičů/rodiny, ale radikalizace často skrze skupinovou dynamiku bratrů/bratranců/příbuzných; podle některých autorů a v některých zemích hraje roli mešita, jinde ne; nižší vrstva i střední či dokonce vyšší vrstva; spíše mužská záležitost a krize maskulinity a najednou nárůst dívek/žen v souvislosti s ISIS). Možnou odpověď nabízí citovaný Khosrokhavar, který uvažuje spíše o různých **typech** radikálů/teroristů a také o různosti cest k radikalizaci/terorismu. Každý z typů je pak výsledkem kombinace různých (odlišných) faktorů radikalizace.
8. Šlo by **seskupit lépe dané identifikované kategorie** (faktory radikalizace) do obecnějších kategorií? Třeba **islamofobie** (ze strany majoritní společnosti i státních institucí) je ve skutečnosti zmíněna v kategorii vztahy s majoritou (1), role státu (4), částečně otázka identity (6), média (11) a částečně i prostředí/instituce (8) (věznice a otázka postoje k majoritní společnosti – „nespravedlivé“ věznění, chování dozorců).
9. Stran kritické reflexe explanační síly všech uvedených faktorů by v závěru stálo za to lépe diskutovat, **proč je v Evropě tak málo muslimských radikálů/teroristů** (když uváděné faktory jsou vesměs všeobecně rozšířené)?
10. Co autora samotného **překvapilo**? Jaká byla jeho osobní **motivace** zabývat se tématem? Lze podle něj nějaké poznatky využít pro vysvětlení **radikalizace českých muslimů** (Jan Silovský, Dominik Koblunický, Trojka – Samer a Omar Shehadeh, Fatima Hudková).

Práci celkově hodnotím jako **výbornou**.

Na Mělníce, 1. června 2020

Karel Černý, Ph.D.